

Subjekt x objekt

Subjekt se vždy vyděluje proti okolí, právě proto si je schopen toto okolí přisvojit a dané prostředí si dovede přetvořit (přestrukturovat) v tzv. osvětí (což znamená: osvojený svět). Takový subjekt se však nutně dostává do kritické situace, když je sám zahrnut do osvětí jiného subjektu. A v této kritické situaci se musí stát něčím jiným, čím by se jinak nestal. Krise tohoto druhu může nabývat nejrůznějších podob a forem. Nás bude zejména zajímat vztah kulturního člověka ke kulturnímu prostředí, tj. ke kulturnímu společenství, jež nejenom spoluvytváří, ale jímž je také spoluvytvářen a jímž je mimo jiné také posuzován, tedy kriticky vážen. Musíme si tu položit otázku značného významu: stává se kritizovaný, tj. kriticky viděný a posuzovaný (kulturní) subjekt eo ipso objektem, tj. „předmětem“ kritiky? Dalo by se ještě snad říci, že tomu tak může být v případě, kdy kritizovaný subjekt resp. jeho výkon, jeho výtvar zůstává „pode vší kritikou“. Pak ovšem ani kritika sama nemusí být natolik na úrovni, aby posuzovala subjekt jako subjekt, a může jej někdy snad i z dobrých důvodů objektivovat (např. jako příklad nějakého „objektivního“ trendu nebo jako typus apod.). Ale to není typický ani rozhodující případ. Proto před nám zůstává otevřena otázka, jak může být nějaký subjekt (event. jeho výkon či výtvar) kriticky, tj. z distance posuzován, aniž by v rámci této kritiky (nikoliv pouze mimo ni) přestal být subjektem. Scheler poukázal na noetický význam osobního vztahu sympatie a lásky k druhému člověku. Taková noeticky významná láska, má-li podstatně přispět k poznání, se nemůže obejít na druhé straně bez distance. A tak tu máme ústřední problém: rozlišit lásku, která ruší distance a překračuje zdi a přehradu, od lásky, která distanci i přehradu vědomě zachovává, aniž by v nich viděla pro sebe překážku nebo nějaké narušení.

(Berlín, 930726-2.)